

3. Moroz I. V. Pedagogichni umovy zaprovadzhennya kreditno-modulnoyi systemy organizatsiyi navchalnogo protsessu / I. V. Moroz // Monografiya: - K.: TOV «Osvita Ukrainy». K., - 2005. – 278 s.

4. Nagayev V. M. Metodyka vykladannya u vyschii shkoli: Navchalniy posibnyk / V. M. Nagayev // - K.: Tsentri uchbovoyi literatury, - 2007.

Реферати

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОРГАНИЗАЦИИ АУДИТОРНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ НА КАФЕДРЕ ГИСТОЛОГИИ, ЦИТОЛОГИИ И ЭМБРИОЛОГИИ ЗГМУ В КОНТЕКСТЕ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЙ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ

Федосеева О. В.

Профессиональная компетентность будущего врача не может сформироваться без получения фундаментальных теоретических знаний и навыков, а именно профессионализм является гарантом высокого качества будущего врача-специалиста и медицины в целом. В материалах статьи приведено обобщение опыта работы профессорско-преподавательского состава кафедры гистологии, цитологии и эмбриологии ЗГМУ по усовершенствованию аудиторной части учебного процесса, в том числе и внедрению в практику преподавания современных методов и технологий обучения в рамках кредитно-модульной системы, что позволяет достоверно улучшить показатели абсолютной и качественной успеваемости студентов.

Ключевые слова: кредитно-модульная система, аудиторная работа, студент.

Статья надійшла 10.09.2014 р.

INNOVATIVE METHODOLOGICAL ASPECTS OF THE ORGANIZATION CLASS WORK OF STUDENTS AT THE DEPARTMENT OF HISTOLOGY, CYTOLOGY AND EMBRYOLOGY ZSMU IN THE CONTEXT OF CREDIT-MODULAR SYSTEM OF EDUCATIO

Fedoseyeva O. V.

Appropriate professional competence of a doctor can not be formed without the basic theoretical knowledge and skills. Professionalism is the guarantor of high quality of future medical professionals and medicine in general. The main condition of these tasks - is improving the quality of education through the classical basic training and introduction of new forms of learning and modern information technology in the educational process. The content of the article suggests a generalization of experience of the teaching staff of the Department of Histology, Cytology and Embryology ZSMU regarding improvement of audience part of the teaching process, including the implementation in practice of modern methods of teaching and learning technologies as part of credit-modular system.

Key words: credit-modular system, classroom work, student.

УДК 378:]-057.875-054.6-044.332(477.64-25)

С. В. Чурін

Запорізький державний медичний університет, м. Запоріжжя

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ У ЗДМУ

Метою нашого дослідження було виявлення основних проблем в процесі адаптації іноземних студентів на прикладі Запорізького державного медичного університету (ЗДМУ). Процес адаптації особистості до змін навколишнього середовища є предметом дослідження представників різних соціологічних напрямків. Основне число іноземних студентів стикається з деякими труднощами, які носять фізіологічний та соціально-психологічний характер. Серед труднощів фізіологічного характеру основними є звикання до клімату. Значне місце займає пристосування до побутових умов проживання, нової для них системи освіти. В процесі адаптації іноземні студенти ЗДМУ частково сприймають нову соціокультурну середу, зберігаючи при цьому етнічну само ідентичність; спостерігається і позаособистісна адаптованість, коли в процесі навчання накопичуються професійні знання, вміння та навички.

Ключові слова: навчальний процес, адаптація, іноземні студенти.

Інтеграція сучасної української системи вищої медичної освіти в європейську ставить нові завдання та умови розвитку експорту так званих освітніх послуг. Це напряму пов'язано з підвищенням конкурентоспроможності українських вищих навчальних закладів на міжнародному ринку медичної освіти, з економічною вигодою як самого освітнього закладу, так і економіки країни в цілому. Крім цього, треба зазначити, що навчання іноземних студентів є певним показником статусу навчального закладу. Для ВНЗ в цих умовах однією з ключових проблем стала адаптація іноземних студентів до нового соціокультурного середовища, так як від цього процесу залежить успішність їх навчальної діяльності.

Метою роботи було виявлення основних проблем в процесі адаптації іноземних студентів на прикладі Запорізького державного медичного університету (ЗДМУ). При цьому особлива увага приділялася фізіологічним, соціально-психологічним і професійним чинникам.

Матеріал та методи дослідження. В анкетуванні взяло участь 186 іноземних студентів віком від 18 до 28 років з першого по шостий курс. Більшість англомовних студентів були переважно з Індії та країн Африки. Російськомовні іноземні студенти є переважно з арабських країн Африці, Близького Сходу, та країн СНД. Емпіричні дані оброблені із застосуванням статистичного пакета програм для соціальних наук SPSS13. Багато питань розробленої нами

анкети мали на увазі додаткові коментарі, що дозволяло респондентам висловити своє емоційне ставлення до отриманих ними запитань.

Результати дослідження та їх обговорювання. Процес адаптації особистості до змін навколишнього середовища є предметом дослідження представників різних соціологічних напрямків [7]. А. А. Налчаджяном розглянуті погляди представників шкіл інтеракціонізму і біхевіоризму. Представники інтеракціонізму, розглядаючи адаптацію, зазначають, що цей процес обумовлен наявністю внутріпсихічних і середовищних факторів, та при цьому адаптованість визначається двома положеннями. По-перше, особистість приймає соціальні очікування, з якими стикається у суспільстві, відповідає їм. По-друге, особистість проявляє «гнучкість» по відношенню до зміни середовища, зберігаючи здатність надавати подіям бажаний для себе напрямок їхнього розвитку [8]. Серед основних видів адаптованості інтеракціоністи називають «поза особисту», коли набувають професійні знання, вміння, навички, і «адаптованість в сфері особистих взаємин», де важливу роль відіграють емоційні зв'язки між людьми. Біхевіористи визначають соціальну адаптацію як процес (або стан, який досягається як результат цього процесу) фізичних, соціально-економічних або організаційних змін, що набуваються у специфічній груповій поведінці, соціальних відносинах або культурі. Слід також зазначити, що біхевіористи говорять в основному про групову, а не індивідуальну адаптацію. Відповідно до точки зору необіхевіористів, адаптація - це, з одного боку, стан, в якому потреби особистості і середовища збігаються в підсумку, з іншого - процес, в результаті якого відбувається це співпадіння. Можна виділити три основних типи адаптації іноземних студентів: 1) іноземний студент, потрапляючи в нову соціокультурну середу, повністю приймає звичаї, традиції, норми, цінності і т. ін., які поступово починають домінувати над первісними етнічними рисами; 2) відбувається часткове сприйняття нового соціокультурного середовища, яке проявляється в прийнятті «обов'язкових норм суспільства», але при цьому зберігаються основні етнічні риси за допомогою утворення етнічних груп; 3) відбувається відмова або «відокремлення» від прийняття культурних норм і цінностей, характерних для більшості представників соціального оточування [9]. В дослідженні М. І. Вітківської та І. В. Троцук виділяються три види адаптації іноземних студентів: фізіологічна, психологічна і соціальна. З нашої точки зору, найбільший інтерес представляє адаптація соціальна, під якою розуміють «вид взаємодії особистості або соціальної групи із соціальним середовищем, в ході якого здійснюється узгодження вимог і очікувань соціальних суб'єктів з їх можливостями і реальністю соціального середовища» [2]. Важливу роль в процесі адаптації відіграє формування або зміна соціальних якостей суб'єкта під впливом нового навколишнього середовища. О. В. Куликова до елементів, що формує соціальні якості людини, відносить «соціально визначену мету її діяльності; соціальні статуси, що вона займає і виконувани соціальні ролі; очікування щодо цих статусів і ролей; норми і цінності (культура), якими керується особистість в процесі своєї діяльності; система знаків, що людина використовує; сукупність знань; рівень освіти і спеціальної підготовки; соціально-психологічні особливості; активність і ступінь самостійності в прийнятті рішень» [3, 10]. Говорячи про міжособистісні відносини, слід зазначити, що основною їх складовою є емоційна сторона. У соціальній психології найчастіше йдеться про почуття індивіда. Г. М. Андреева використовує терміни «кон'юнктивні почуття» і «диз'юнктивні почуття». До кон'юнктивних вона відносить почуття, які зближують, об'єднують людей, до диз'юнктивних - почуття, які роз'єднують людей, «коли інша сторона виступає як неприйнятна, як об'єкт, що фруструє, по відношенню до якого не виникає бажання до співпраці і т. ін.» [3]. Адаптація іноземних студентів до українських умов - процес багатоаспектний. Він включає в себе «приспособлення до нового соціокультурного середовища, приспособлення до нових кліматичних умов, часу, до нової освітньої системи, до нових мов спілкування (української та російської, враховуючі регіони мешкання на території України), до інтернаціонального характеру навчальних груп, приспособлення до культури нової країни» [1] і т. ін.

При відповіді на питання про те, з якими труднощами зіткнулися іноземні студенти в перший період після приїзду в Україну, вони відзначили незнання мови (53,8%), кліматичні умови (38,2%), побутові умови (5,3%), труднощів не виникало у 2,8% опитаних. Основною проблемою в процесі адаптації іноземних студентів є недостатнє знання української та російської мови. Все це обумовлює складності в спілкуванні і засвоєнні матеріалу російською мовою. Що стосується англомовних студентів, то відмічається менш негативна тенденція щодо виникнення труднощів в адаптації та навчанні. Серйозні проблеми при засвоєнні навчального матеріалу російською мовою відзначили 29,1%, значні труднощі мали 36,1% респондентів, проблем не було у 34,8%. Ці

складності, на жаль, спостерігаються протягом усього періоду навчання. Так, на першому курсі серйозні проблеми відзначили 38% іноземних студентів, значні труднощі - 48%, не відчували ніяких складнощів 14%. За відповідями іноземних студентів другого курсу можна відзначити деякі поліпшення в засвоєнні навчального матеріалу російською мовою: 40% опитаних не мали проблем, у 35% були деякі проблеми, 25% відзначили серйозні труднощі. У студентів третього курсу, що навчаються російською мовою, серйозні проблеми виникали у 22%, деякі проблеми відзначили 40%, відсутність складнощів в засвоєнні навчального матеріалу - 38%. До четвертого і п'ятого курсу відсоток студентів, що зазнають складності в навчанні, зростає: 47% опитаних четвертого курсу і 46% п'ятого стикаються з серйозними труднощами, приблизно однакове число респондентів має деякі проблеми - 39 і 38%, немає проблем у 14%.

Абсолютна більшість іноземних студентів проживає в гуртожитку, що, з одного боку, сприяє адаптації, з іншого - є її перешкодою: 17% опитаних негативно відгукуються про побутові умови проживання, 11% не влаштовує вартість проживання, 15% відзначають відсутність спокою при підготовці до занять, 53% студентів влаштовує все і 4% відповіли, що мешкають на квартирі, яку знімають. В процесі адаптації іноземних студентів виникають складності соціально-психологічного характеру. Отримуючи освіту в Україні, вони стикаються з грубим і презирливим (25%), байдужим (47%), та з доброзичливим (38%) ставленням. На жаль, слід зазначити, що прояву націоналізму і расизму були піддані 29% іноземних студентів, і лише 61% з них відповіли на запитання негативно, а приблизно 10% залишили це запитання без відповіді. У разі виникнення проблем підтримку від адміністрації вузу отримали 82% іноземних студентів, в той час як 6% її не отримали в тому обсязі, на який розраховували і 12% не змогли відповісти на це питання. В початковому періоді навчання за допомогою іноземні студенти звертаються в основному до студентів зі своєї країни. Так відповіли 60% першокурсників і 40% другокурсників. Показово, що до однокурсників з України звертаються лише 17% іноземних студентів. Ситуація істотно змінюється лише к третьому курсу: до однокурсників за допомогою звертаються 30% студентів-іноземців третього курсу, 71% - четвертого, 63% - п'ятого та 83% - шостого курсу. Розглядаючи динаміку відносин «іноземний студент-український студент», можна відзначити, що вже до третього курсу іноземні студенти ЗДМУ практично адаптуються в плані міжособистісних відносин. Мотивуючими факторами приїзду іноземних студентів на навчання до України є отримання висококласного рівня освіти (45%), доступна вартість навчання (41%), вивчення мови (російської або української) (9%), інтерес до культури країни (5%). На запитання «Чи надають Вам викладачі додаткові консультації після занять?» 65% іноземних студентів відповіли «завжди», 26% - «не завжди», та майже 9% - «ні». Незважаючи на це, 43% респондентів в разі складнощів з навчанням звертаються за допомогою саме до викладачів, в той час як до керівництва вузу - всього 8%, до куратора - лише 15%, до друзів або знайомих - 34%. Наявність куратора відзначають 76% іноземних студентів, 24% говорять про його відсутність або не знають про те, що у них є куратор. Це дозволяє говорити про доволі високий рівень взаємодії «куратор-іноземний студент», але цей ланцюжок у взаємовідносинах між студентами та ВНЗ треба ще зміцнювати. Серед основних труднощів при первинній і подальшій адаптації можна відзначити харчування, оскільки більшості іноземних студентів складно звикнути до української кухні. Тому на території студ. містечка у гуртожитку №1 працює їдальня, в якій готуються страви Індійської та арабської кухонь. Але 64% опитаних вважають за краще готувати їжу самостійно і лише під час великої перерви втамувати голод у їдальні, і лише 36% харчуються в університетській їдальні постійно. У кожному учбовому корпусі є облаштовані буфети, де також купують їжу в тому числі і іноземні студенти. Однією з серйозних проблем є клімат. Враховуючи кліматичні умови рідних країн студентів і Запорізької області, слід зазначити, що процес адаптації в цій сфері проходить досить складно впродовж усього періоду навчання. Так 40% респондентів першого курсу, 38% другого курсу, 38% третього курсу, 35% четвертого, 28% п'ятого і 21% шостого курсів відзначають труднощі в звикання до погодних умов. Найскладніше до кліматичних умов адаптуються студенти з країн Африки (98%). Менш болісно адаптація до клімату відбувається у студентів з Індії (72%). Незважаючи на складне сприйняття клімату, у іноземних студентів істотного погіршення здоров'я не спостерігається: 57% респондентів оцінюють стан свого здоров'я як відмінне і хороше, 37% - як задовільний, 6% - як тимчасово незадовільний. При оформленні медичної страховки серед основних проблем студентами названі висока вартість (5%), бюрократизм, брак інформації (25%), складнощів не було у 70%.

Висновки

Таким чином, основне число іноземних студентів стикається з деякими труднощами, які носять фізіологічний та соціально-психологічний характер. Серед труднощів фізіологічного

характеру основними є звикання до клімату, української кухні. Складніше відбувається адаптація до кліматичних умов. Значне місце займає пристосування до побутових умов проживання, нової для них системи освіти. Труднощі соціально-психологічного характеру обумовлені ставленням оточуючих, яке більшість іноземних студентів характеризує як байдуже і рідше, як грубе і презирливе. Складнощі в спілкуванні з українськими студентами спостерігаються тільки на першому та другому курсі навчання. Виявлено високу ступінь взаємодії з викладачами, з керівництвом ЗДМУ та з кураторами. На жаль, деякі іноземні студенти час від часу стикаються з расизмом і націоналізмом. Досить складно відбувається адаптація до навчальної діяльності. Так, протягом практично всього періоду навчання студенти відчують труднощі в засвоєнні матеріалу російською мовою. Багато висловлюють побажання, щоб ВНЗ був більш забезпечений спеціальною літературою на іноземних (англійської, французької, іспанської) мовах. Тенденція до викладання англійською мовою в останні 10-15 років широко поширена в європейських вузах, де ця мова не є державною. Це дозволяє збільшити приплив іноземних студентів до цих навчальних закладів. В процесі адаптації іноземні студенти ЗДМУ частково сприймають нову соціокультурну середу, зберігаючи при цьому етнічну самоідентичність. Крім того, спостерігається і позаособистісна адаптованість, коли в процесі навчання накопичуються професійні знання, вміння та навички.

Перспективи подальшого дослідження. Планується покращити умови мешкання іноземних студентів у гуртожитках ЗДМУ. Збільшити якість навчання спеціальних дисциплін англійською мовою. Зміцнити налагоджені взаємозв'язки у ланцюжку «куратор-іноземний студент».

Список літератури

1. Adaptatsiya studentov-inostrantsev k obucheniyu v Rossii / Hasan Khondakar Kamrul (Bangladesh), Teleuova Saltanat Orazalievna (Kazakhstan) // Obscherossiyskaya gazeta dlya inostrannykh studentov v Rossii, – Izdatelstvo «ODIN MIR», – Vypusk No 1 (1), may-2002, S. 5 – 7.
2. Vitkovskaya M. I. Adaptatsiya inostrannykh studentov k usloviyam zhizni i uchebyi v Rossii (na primere RUDN) / M.I. Vitkovskaya, I.V. Trotsuk // - 31.10.2014.
3. Maslou A. Motivatsiya i lichnost / A. Maslou // – SPb: Piter, - 2003. – 352 s.
7. Nalchadzhyan A. A. «Psihologicheskaya adaptatsiya: mehanizmy i strategii»/ A.A. Nalchadzhyan // Moskva: «Ekmo», - 2010. – 368 s.
8. Rubchevskiy K. V. Formy prohozhdeniya sotsializatsii lichnosti / K. V Rubchevskiy. // Psihologicheskaya nauka i obrazovanie. - 2002. No2. S.86–92.
9. Slepuhin A. Yu. Vysshee obrazovanie v usloviyah globalizatsii: problemy, protivorechiya, tendentsii / A. Yu.Slepuhin // Moskva: ID «Forum», - 2004. – 295 s.
10. Hekhauzen H. Motivatsiya i deyatelnost / H. Hekhauzen // – SPb.; M.: Piter: Smysl, - 2003. – 860 s.

Реферати

ОСОБЕННОСТИ АДАПТАЦИИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ К ОБУЧЕНИЮ В ЗГМУ

Чугин С. В.

Интеграция современной украинской системы высшего медицинского образования в европейскую ставит новые задачи и условия развития экспорта так называемых образовательных услуг. Целью нашего исследования было выявление основных проблем в процессе адаптации иностранных студентов на примере Запорожского государственного медицинского университета (ЗГМУ). Значительное место занимает приспособления к бытовым условиям проживания, новой для них системе образования. В процессе адаптации иностранные студенты ЗГМУ частично воспринимают новую социокультурную среду, сохраняя при этом этническую идентичность; наблюдается и внеличностная адаптированность, когда в процессе обучения накапливаются профессиональные знания, умения и навыки.

Ключевые слова: учебный процесс, адаптация, иностранные студенты.

FEATURES ADAPTATION OF FOREIGN STUDENTS TO STUDY IN ZSMU

Chugin S. V.

Many of the issues we have developed a questionnaire meant additional comments, which allowed respondents to express their emotional attitude to the questions they have received. The aim of our study was to identify the main problems in the process of adaptation of foreign students as an example of Zaporozhye State Medical University (ZSMU). Special attention was paid to the physiological, psychological and socio-professional factors. In the process of adaptation of foreign students ZSMU partially perceive the new socio-cultural environment, while maintaining ethnic identity; observed and impersonal adapting, when in the process of learning accumulated professional knowledge and skills.

Key words: studying process, adaptation, foreign students

Стаття надійшла 14.10.2014 р.